

JEDINSTVENO PROSTORNO PLANIRANJE U BOSNI I HERCEGOVINI -TEŽNJA, MIT ILI STVARNOST

Dragana Kuzmanović¹, Dragana Popović², Dajana Đuka³

Apstrakt: Prostorno planiranje je strateški i sistematski proces koji podrazumijeva organizovanje, uređenje, zaštitu i aktiviranje prostora na određenom području, regionu ili teritoriji, odnosno da se stvore pretpostavke za optimizaciju korišćenja zemljišta, resursa i poboljšanje kvaliteta života stanovnika. Kroz rad, a oslanjajući se na empirijska istraživanja, važeću zakonsku regulativu i analizu postojeće planske dokumentacije, autori će predstaviti stanje prostornog planiranja u Bosni i Hercegovini. Predmet rada je da se ukaže na problematiku ne postojanja jedinstvenog sistema prostornog planiranja u državi koja se sastoji od entiteta, kantona i distrikta i koja nema krovno nacionalno tijelo koje bi imalo ulogu koordinacije i integracije strateškog prostornog razvoja na teritoriji države. S obzirom na navedeno, cilj rada je da se skrene pažnja na, ne samo komparativnu analizu samog procesa izrade prostornih planova, već i da se ukaže na moguću (očekivanu, neophodnu ili nepotrebnu) povezanost sistema prostornog planiranja (entitet, kanton, distrikt) kroz izradu dokumenata prostornog uređenja.

Ključne reči: prostorno planiranje, zakonska regulativa, uređenje prostora, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, Federaciji Bosne i Hercegovine

INTEGRATED SPATIAL PLANNING IN BOSNIA AND HERZEGOVINA – ASPIRATION, MYTH, OR REALITY

Abstract: Spatial planning is a strategic and systematic process that involves organizing, arranging, protecting and activating space in a certain area, region or territory, that is, to create conditions for optimizing the use of land, resources and improving the quality of life of residents. Through this research paper, relying on empirical research, current legislation and analysis of existing planning documentation, the authors will present the state of spatial planning in Bosnia and Herzegovina. The subject of this paper is to point out the problem of the non-existence of an unified system of spatial planning in the country, which consists of entities, cantons and districts and which does not have a central national body that would have the role of coordination and integration of strategic spatial development on the territory of the state. In view of the above, the aim of the paper is to draw attention to, not only the comparative analysis of the spatial planning process itself, but also to indicate the possible (expected, necessary or unnecessary) connection of the spatial planning system (entity, canton, district) through creation of spatial planning documents.

Key words: spatial planning, legal regulation, physical planning and development, Bosnia and Herzegovina, Republic of Srpska, Federation of Bosnia and Herzegovina

¹ Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98, dragana.kuzmanovic@institutig.ba, ORCID: 0009-0000-6436-8638

² Nezavisni univerzitet Banja Luka, Veljka Mladenovića 12e, Banja Luka, dragana.popovic@nubl.org, ORCID:0000-0002-0724-2390

³ Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka, Kralja Petra I Karađorđevića 92-98, dajana.djuka@institutig.ba, ORCID: 0009-0002-9107-8171

UVODNA RAZMATRANJA

Društveno-ekonomske promjene koje su se desile na svjetskom nivou, krajem XX i u toku XXI vijeka, uticale su na stavove prema prostornom i urbanom razvoju, koji postavljaju neke zajedničke zahtjeve za sisteme prostornog planiranja, u preispitivanju sistema vrijednosti, kriterijuma i ciljeva koje bi trebalo ostvariti (Economic Commission for Europe, 2008). Kroz isti dokument prostorno planiranje se posmatra kao ključni instrument za uspostavljanje dugoročnih, održivih okvira socijalnog, prostornog i ekonomskog razvoja unutar i između različitih zemalja. Njegova glavna uloga je da obezbijedi integraciju različitih sektora (poput stanovanja, saobraćaja, energetike i privrede), kao i da unaprijedi nacionalne i lokalne sisteme urbanog i ruralnog razvoja, uzimajući u obzir i problematiku životne sredine (Ibid.). Sticanjem statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji (EU) Bosna i Hercegovina (BiH), preuzela je obavezu da ispuni određene uslove među kojima je i usklađivanje zakonske regulative ali i teritorijalne organizacije u skladu sa pravilima Kodeksa ponašanja EU (European Council, 2022, 2022a).

Bosna i Hercegovina je prepoznala značaj i potencijal provođenja Ciljeva održivog razvoja i Agende 2030, još 2015. godine, kao mogućnost značajnog unapređenja socijalnih, ekonomskih i ekoloških aspekata života u zemlji i jačanja regionalne saradnje (Sustainable Development GOALS, 2020). Vlade gotovo svih zemalja u svijetu teže da prostorno planiranje kao instrument iskoriste za realizaciju širokog spektra ciljeva i politika, uključujući jačanje regionalnog ekonomskog razvoja, racionalne organizacije prostora, postizanja ravnoteže između razvojnih zahtjeva i potreba zaštite životne sredine, kao i jačanju socijalne kohezije i iskorišćavanju prednosti i mogućnosti koje se javljaju kao posljedice procesa globalizacije i tehnoloških inovacija (Đorđević, D., Dabović, T., 2004).

Sistem prostornog planiranja u Bosni i Hercegovini odlikuje, uopšteno posmatrajući, složenost i fragmentiranost. Jedan od krucijalnih problema jeste upravo ne postojanje veza između prioriteta sektorskih politika i prioriteta vlade na svim nivoima, što ostavlja posljedice na integralni razvoj i uređenje prostora. Pravna osnova za strateško planiranje ujedno i prostorno postoji u oba entiteta, ali nedostaje na državnom nivou (European Council, 2022a). Problem fragmentiranosti se reflektuje upravo iz razloga što političko-administrativnu strukturu zemlje čine dva entiteta i distrikta, a pri tome Federacija Bosne i Hercegovine je podjeljena na kantone. Složenost se ogleda ne samo kroz različitost zakonske regulative, terminologije i tumačenja, već i kroz sam proces izrade dokumenata prostornog uređenja.

Na osnovu definisanog problema postavljen je i predmet rada, odnosno kroz analizu i diskusiju ukazaće se na problematiku ne postojanja jedinstvenog sistema prostornog planiranja u državi koja se sastoji od entiteta, kantona i distrikta i koja nema krovno nacionalno tijelo koje bi imalo ulogu koordinacije i integracije strateškog prostornog razvoja na teritoriji države. U skladu sa navedenim, cilj rada je da se skrene pažnja na, komparativnu analizu samog procesa izrade prostornih planova, kao i da se ukaže na moguću (očekivanu, neophodnu ili nepotrebnu) povezanost sistema prostornog planiranja (entitet, kanton, distrikt) kroz izradu dokumenata prostornog uređenja. U skladu sa tako navedenim osnovnim ciljem i predmetom istraživanja, formulisane su sljedeći zadaci rada:

- izvršiti komparativnu analizu samog procesa izrade prostornih planova na nivou Bosne i Hercegovine,
- koncipirati osnovne pozitivne i negativne efekte na (ne)postojanje jedinstvenog sistema planiranja u BiH.

METODOLOŠKI OKVIR

Brojni evropski prostorno-planski dokumenti, strategije i povelje ukazuju na različita iskustva u upravljanju prostornim razvojem i planiranjem u odnosu na teritorijalnu organizovanost države, nivoe nadležnosti, stepen autonomije i realne mehanizme kontrole

planskog procesa. Unutar dokumenta „Prostorno planiranje - ključni instrument za razvoj i efikasno upravljanje sa posebnim osvrtom na zemlje u tranziciji“, naglašava se da usljed različitih političkih, kulturnih i ekonomskih uslova zemalja članica UNECE, univerzalni i jedinstveni pristup prostornom planiranju se ne preporučuje. Odnosno planiranje i upravljanje prostorom nije moguć ukoliko se ne vodi računa o ekonomskim i društvenim karakteristikama i kretanjima unutar tog prostora, ali i njegovom povezanošću sa užim i širim okruženjem (Economic Commission for Europe, 2008). Kroz istraživanje koje je sprovedeno za potrebe izrade rada autori su stavili akcenat na empirijska istraživanja. U skladu sa predmetom i ciljem, rad je u metodološkom pogledu zasnovan na sveobuhvatnoj komparativnoj analizi važeće zakonske regulative i analizu postojeće planske dokumentacije, na osnovu čega su autori predstavili stanje prostornog planiranja u Bosni i Hercegovini

ANALIZA JEDINSTVENOG/NEJEDINSTVENOG SISTEM PLANIRANJA, HORIZONTALNE/VERTIKALNE USAGLAŠENOSTI I NEUSAGLAŠENOSTI

Analizirajući zakonsku regulativu koja se odnosi na pitanja teritorijalnog uređenja i planiranja prostora Bosne i Hercegovine uočavaju se određene kontradiktornosti i nepodudaranja. Kroz analizu naziva pravnih akata koji se odnose na zakonsku regulativu koja reguliše ovu oblast, uočava se terminološka različitost, a iz njihovog sadržaja i različitost u pogledu, kako izrade, tako i sprovođenja prostornih planova:

- „Zakon o uređenju prostora i građenju Republike Srpske“;
- „Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine“;
- „Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja Federacije BiH“;
- „Pravilnik o načinu izrade, sadržaju i formiranju dokumenata prostornog uređenja Republike Srpske“;
- „Pravilnik o izradi i donošenju dokumenata prostornog uređenja po skraćenoom postupku RS“;
- „Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajeva“;
- „Zakon o prostornom uređenju i građenju Županije Posavske“;
- „Zakon o prostornom uređenju i građenju Unsko-sanskog kantona“;
- „Zakon o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona“;
- „Zakon o prostornom uređenju i građenju Zeničko-dobojskog kantona“;
- „Zakon o prostornom uređenju i građenju Bosansko-podrinjskog kantona“;
- „Zakon o prostornom uređenju Srednjobosanskog kantona“;
- „Zakon o prostornom uređenju Hercegovačko-nertvanskog kantona“;
- „Zakon o prostornom uređenju Zapadnohercegovačke županije“;
- „Zakon o prostornom uređenju Hercegbosanske županije“.

Sažimajući sve navedene zakonske akte, različitost se manifestuje kroz terminologiju i proces izrade, a identičnost kroz probleme.

Primjera radi „Zakonom o prostornom uređenju i građenju“ Unsko-sanskog kantona, ukoliko je u trenutku izdavanja lokacijske informacije, odnosno urbanističke saglasnosti usvojen prednacrt izrade ili izmjene i/ili dopune odgovarajućeg planskog dokumenta iz člana 63. stav (2) (kao osnove za izdavanje lokacijske informacije koriste se usvojeni detaljni planovi: zoning plan, regulacioni plan i urbanistički projekt.) i člana 70. stav (2) (Osnov

za definisanje urbanističko-tehničkih uslova u urbanističkoj saglasnosti su: Prostorni plan Kantona, prostorni plan područja posebnih obilježja Kantona, prostorni plan općina i urbanistički plan) ovog Zakona, lokacijska informacija, odnosno urbanistička saglasnosti, se izdaje na osnovu stručnog mišljenja nosioca izrade planskog dokumenta". „Zakonom o uređenju prostora i građenju" Republike Srpske ističe se da ako dokumenti prostornog uređenja (zoning plan, zoning plan područja posebne namjene, regulacioni plan, urbanistički projekat i plan parcelacije) nisu doneseni ili ako nije propisana obaveza njihovog donošenja, lokacijski uslovi izrađuju se na osnovu važećeg dokumenta prostornog uređenja i stručnog mišljenja pravnog lica koje ima odgovarajuću licencu za izradu dokumenata prostornog uređenja.

Takođe, prema „Zakonu o uređenju prostora i građenju" Unsko-sanskog kantona postupak usvajanja i donošenja planskog dokumenta iz nadležnosti opštine istovjetan je postupku za donošenje opštinskih odluka, propisanim statutom opštine, te nakon usvajanja nacrt planskog dokumenta, isti se stavlja na javnu raspravu pod uslovima i u trajanju utvrđenom u odluci o pristupanju izradi planskog dokumenta, a najduže u trajanju od tri mjeseca. Prema „Zakonu o uređenju prostora i građenju" Republike Srpske, prije utvrđivanja nacrt, nosilac pripreme razmatra prednacrt na stručnoj raspravi, kojoj prisustvuju i članovi savjeta plana i na koju se obavezno pozivaju ovlašćeni stručni predstavnici organa i pravnih lica. Nosilac pripreme dokumenta prostornog uređenja, nakon sprovedene procedure iz člana 46. zakona, utvrđuje nacrt dokumenta prostornog uređenja i mjesto, vrijeme i način izlaganja dokumenta prostornog uređenja na javni uvid.

Nedostatak jedinstvenog prostornog planiranja se ogleda kroz:

- administrativno-političku strukturu: postojanje dva entiteta i distrikta, sa autonomnom zakonodavnom i izvršnom vlašću, bez koordinacije na nacionalnom nivou – bez nacionalnog krovnog tijela;
- ustavne nadležnosti BiH – prostorno planiranje je u nadležnosti entiteta;
- političku složenost i netrpeljivost: suprostavljeni interesi političkih aktera nisu samo zastupljeni na međuentiteskom nivou, već i unutar samih entiteta;
- etnička različitost: specifični interesi i prioriteti svake etničke grupe, što ima za posljedicu otežano postizanje zajedničkog konsenzusa;
- već spomenuta raznolikost i različitost zakona i propisa: različitost izrade i implementacije planskih dokumenata.

Shodno navedenom, situacija u oblasti strateškog prostornog planiranja na teritoriji BiH, a shodno današnjoj političko-teritorijalnoj uređenosti, sumira se na sljedeći način:

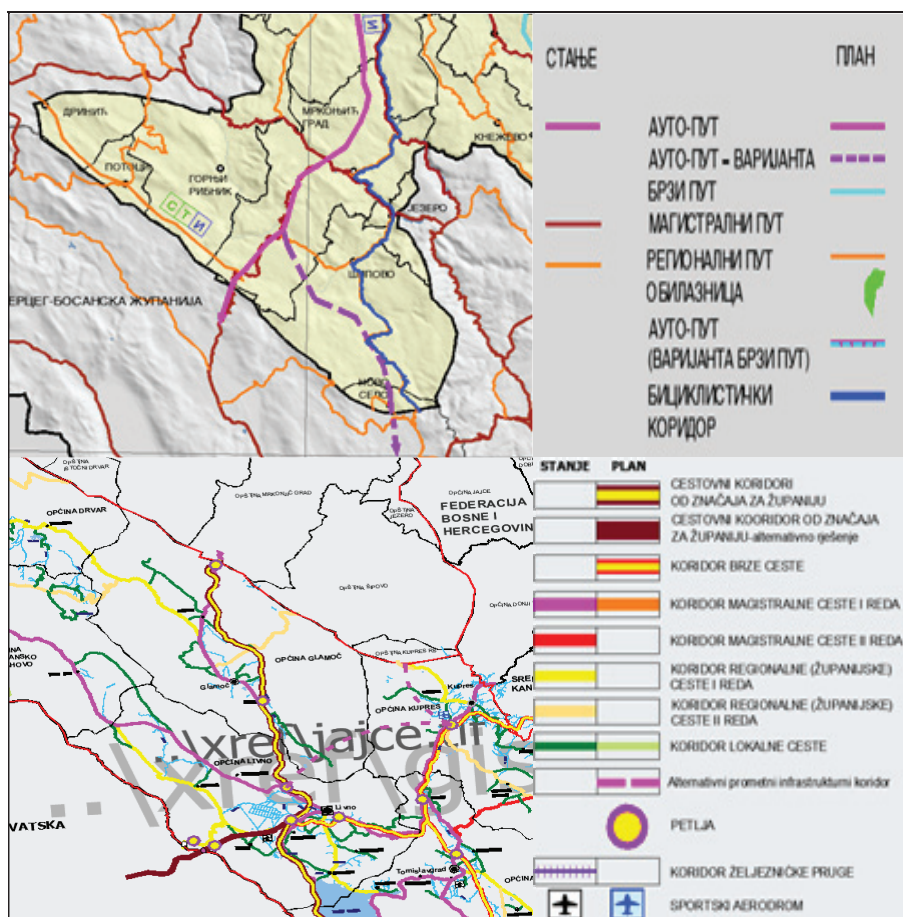
- državni nivo: prostorni plan Bosne i Hercegovine nije urađen (zadnji je bio Prostorni plan Bosne i Hercegovine za period od 1981. do 2000. godine „Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine", broj: 15/89 i „Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj: 20/93, koji je formalno važeći u Federaciji– u skladu sa članom 115. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH", broj: 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10), do donošenja Prostornog plana Federacije Bosne i Hercegovine primjenjuje se Prostorni plan Republike BiH za period 1981-2000. godina, u dijelu koji nije u suprotnosti sa Ustavom Federacije BiH) (IPSA Institut, 2023).
- entitetski nivo: Prostorni plan Republike Srpske je urađen i usvojen (Etapni plan Republike Srpske za period 1996-2001 je bio prvi korak u izradi Prostornog plana Republike Srpske, drugi korak je započet Odlukom o dovršenju Prostornog plana

Republike Srpske 2001, a završen usvajanjem Prostornog plana Republike Srpske do 2015. godine. Izmjena i dopuna Prostornog plana Republike Srpske do 2015. godine izvršena je na osnovu dvije odluke Narodne skupštine Republike Srpske. Prema prvoj odluci trebalo je uraditi samo izmjenju i dopunu Plana do 2015 godine, dok je drugom odlukom vremenski horizont pomjeren do 2025. godine.

- Prostorni plan Federacije BiH je u fazi izrade (Prostorni plan Federacije Bosne i Hercegovine 2008-2028 – Prijedlog Prostornog plana Federacije Bosne i Hercegovine 2008-2028. godina je usvojen od strane Predstavničkog doma Parlamenta FBiH 2014., a isti još nije razmatran na Domu naroda Parlamenta FBiH. (Urbanistički zavod, 2015; IPSA Institut, 2023).
- kantonalni nivo – Federacija BiH: određeni kantoni su uradili i usvojili Prostorne planove;
- lokalni nivo – određene jedinice lokalnih samouprava kako Republike Srpske tako i Federacije BiH su uradili i usvojili planove opština tj. gradova;
- distrikt Brčko – usvojena strategija razvoja (Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, 2021), a Prostorni plan Brčko distrikta je u fazi izrade.

Oslanjajući se na samo jedan segment prostornog plana, posmatrajući ga kao „prvi među jednakima“, a to je transportna infrastruktura (drumski transport), autori rada će predstaviti, koordinaciju i usaglašenost između entiteta (relacija prostorni plan kantona-prostorni plan republike). Za drumsku infrastrukturu, posebno onu koja se odnosi na saobraćajnice višeg reda (autoputevi, magistralne, regionalne, brze puteve), a koja predstavlja ključni element prostornog planiranja jer omogućava povezivanje različitih dijelova teritorije, podržava ekonomski razvoj i poboljšava kvalitet života građana, koordinacija je od suštinskog značaja.

Prostornim planom Republike Srpske predstavljen je drumski transport – autoputevi (stanje, plan, varijante), magistralni putevi (stanje), regionalni putevi (stanje, plan), brzi putevi (plan). Koridor autoputa od Banja Luke do Mliništa, tj. ka Federaciji data je linijski (sa napomenom da su sve debljine linija indikativne i preciziraće se kroz dalju plansku razradu). Prostornim planom kantona koji se „naslanja“ na ovaj dio Republike Srpske, tj. Kanton Hercegbosanske županije („Prostorni plan za područje Hercegbosanske županije za period od 20 godina“, jul, 2023.godine) tekstualno je data mogućnost izgradnje cestovnog koridora Mliništa-Glamoč-Livno-Kamensko-Sinj sa varijantom Livno-tunel Prolog-Sinj ili alternativni prometni infrastrukturni koridor tj. varijanta koja bi išla sa područja Šipova preko Kupresa do Livna. Grafički je predstavljen kao „Cestovni koridori od značaja za županiju“ i „Alternativni prometni infrastrukturni koridor“.

Slike 1- 4 : Segment „Izmjena i dopuna Prostornog plana Republike Srpske do 2025. godine“, Drumski transport i „Prostorni plan za područje Hercegbosanske županije za period od 20 godina“, Saobraćajna infrastruktura

Iako se u terminološkom smislu planirani koridori ova dva plana ne podudaraju (pokazuju karte i legende), kantonalni plan ističe da sve planirane ceste (uključujući ne samo navedene, već i izgradnja brze ceste, rekonstrukcije magistralnih i regionalnih cesta, izgradnja lokalnih puteva) integrišu područje Županije u prostor BiH i susjedne županije, odnosno Republike Srpske i osiguravaju kvalitetniju vezu BiH, posebno kantona sa Jadranom, odnosno Splitom („Prostorni plan za područje Hercegbosanske županije za period od 20 godina“). Preklapajući koridore po oba plana utvrđuje se njihova konekcija.

Izdvoja se i primjer koridora Vc, kao veze Budimpešte i Osijeka, preko Vukosavlja i Doboja, sa lukom Ploče na Jadrano („Izmjena i dopuna Prostornog plana Republike Srpske do 2025. godine“ Urbanistički zavod, 2015). U navedenom planu dat je cjelokupan koridor i kroz Republiku Srpsku i kroz Federaciju BiH.

Planiranje linijske infarstrukture, posebno trase puteva, često se kroz praksu okarakterise kao „mač sa dvije oštrice“. „Čuvanje“ prostora kroz koridor, omogućavanje

gradnje/legalizacije u zoni koridora ili definisanje „linija“ koje će se dalje precizirati kroz niža planska dokumenta, dileme su sa različitim dobrim/lošim posljedicama. Kao kompromisno rješenje, predlaže se koridorsko definisanje, sa uključivanjem saglasnosti nadležnih institucija.

DISKUSIJA

Shodno svemu navednom, o jedinstvenom sistemu planiranja na nivou BiH se ne može govoriti, ali o usaglašenosti između entiteta i kantona da, sa mogućnošću daljeg jačanja i saradnje (sa velikim prostorom za dalju saradnju). Veći stepen saradnje je prisutan na projektima koji su bazirani na međunarodnoj podršci. U praksi, se pojavljuju problemi zbog različitih prioriteta i planova oba entiteta. Bosna i Hercegovina nije jedina zemlja bez centralizovanog sistema prostornog planiranja.⁴ Danas, jedinstveno prostorno planiranje predstavlja mit zbog svih političkih, administrativnih i društvenih prepreka. S obzirom na sve navedeno, vrlo je važno postaviti pitanje kakvi su efekti ne postojanja jedinstvenog sistema planiranja u BiH. Može se govoriti o pozitivnim/negativnim efektima.

Pozitivni efekti su:

- decentralizacija planiranja u zemlji u kojoj ne postoje ni osnovni konsenzusi;
- fleksibilnost i prilagodljivost (entiteti shodno svojim ekonomskim, socijalni i ekološkim uslovima definišu pravce razvoja);
- uključenost lokalnih zajednica oba entiteta u sistem planiranja na entitskom nivou;
- izbjegavanje sukoba oko postavljanja prirota razvoja;
- jačanje lokalnog identiteta;
- veća odgovornost lokalnih vlasti;
- diverzifikacija razvoja;
- brže reagovanje na promjene;
- veća participacija građana;
- podozrenje, kao produkt skorijih istorijskih dešavanja, dovelo bi do manje realizacije postavljenih ciljeva i koncepcije razvoja

Negativni efekti su:

- manje privlačenje investicija;
- loša integracija projekata;
- nepovezanost planova;
- nedostatak standardizacije grfičkih prikaza planskih rješenja;
- kolizije planskih rješenja;
- sukobi interesa.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Bosna i Hercegovina nije jedina zemlja bez centralizovanog sistema prostornog planiranja, međutim specifična je zbog svoje složene političke strukture i etničke raznovrsnosti. Shodno tome, jedinstveno prostorno planiranje, za sada ne predstavlja ni težnju ni stvarnost. Ono čemu se treba težiti je postizanje konsenzusa i koordinacije u vrtlogu različitosti, kao osnove za efikasno i održivo prostorno planiranje.

⁴ U skladu sa podjelom Njemačke na savezne pokrajine ne postoji neka centralna instanca odgovorna za planiranje. Prema Ustavnom zakonu nadležnosti za prostorno uređenje podjeljene su na savezni nivo i nivo saveznih pokrajina (Prostorno planskim instrumentima do djelotvornih rješenja I susret, 2002. Hrvatska verzija, Radna zajednica kantona, pokrajina, regija i republičkog istočnoalpskog područja, rz Alpe-Jadran)

Oslanjanjući se na političke netrepljivosti, neusaglašenosti i različita mimoilaženja u definisanjima prioriteta, jedinstven sistem prostornog planiranja još uvijek nije za očekivati, te je u ovom momentu vrlo važno da entiteti i distrikt u svojim nadležnostima donose planove, kao osnovu za razvoj prostora, a temeljeći ih na koordinaciji, saradnji kao osnovi za održivi i uslađen razvoj prostora. Pristup koji kombinuje entitesku autonomiju sa koordinisanim državnim naporima za razvojem i međunarodnim ugovorima, može biti efikasna osnova za prevazilaženja izazova koja proističu iz nedostatka jedinstvenog sistema planiranja u Bosni i Hercegovini. To bi moglo i trebalo doprinjeti upravljanju i iskorištavanjem potencijala na održiv način, smanjenju regionalnih dispariteta ali i unapređenju životnog standarda građana.

LITERATURA

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine (2021). Strategija razvoja Brčko distrikta BiH 2021–2027. Brčko: Sektora za opće poslove i strateško planiranje – Odsjeka za strateško planiranje pri Uredu gradonačelnika BDBiH

Đorđević, D., & Dabović, T., (2004). Ka novoj ulozi prostornog planiranja. Glasnik Srpskog geografskog društva, 84 (2), 83-98.

Economic Commission for Europe. (2008). Spatial planning – Key Instrument for Development and Effective Governance with Special Reference to Countries in Transition. United Nation, New York and Geneva. Preuzeto 30.07.2024, sa <https://unece.org/info/Housing-and-Land-Management/pub/2878>.

European Commission. (2022a). Commission staff working document - Bosnia and Herzegovina 2022 Report. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2022 Communication on EU Enlargement policy. Brussels: European Commission.

European Council. (2022). Conclusions. European Council meeting–General Secretariat of the Council To: Delegations, Brussels, 15 December 2022 (OR. en) EUCO 34/22 CO EUR 29 CONCL 7. [Adobe Digital Editions version] Preuzeto 1. februar 2022, sa <https://www.consilium.europa.eu/media/60872/2022-12-15-euco-conclusions-en.pdf>.

Institut za građevinarstvo „IG“ Banja Luka. (2023). Prostorni plan za područje Hercegbosanske županije za period od 20 godina. Banja Luka: Vlada Hercegbosanske županije.

IPSA Institut d.o.o. Sarajevo (2023). Prostorni plan Unsko-sanskog kantona za period od 20 godina, Bihać: Ministarstvo za građenje, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Unsko-sanskog kantona.

Komisija za prostorno uređenje i zaštitu okoliša - Radna skupina za prostorno uređenje (2002). Prostorno planskim instrumentima do djelotvornijih rješenja, I susret – Castel Brando, Cison di Valmarino Zagreb: Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja.

Pravilnik o izradi i donošenju dokumenata prostornog uređenja po skraćenoom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, 69/13).

Pravilnik o načinu izrade, sadržaju i formiranju dokumenata prostornog uređenja („Službeni glasnik Republike Srpske“ , 69/13).

Sustainable Development GOALS (2020). Okvir za realizaciju ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini. Razvojni program Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP u BiH), preuzeto 29.07.2024. sa file:///C:/Users/Pc/Downloads/28b58409c100f9e76064ee928493a0341d47a97876bc29b1a5d72c36a2ccbcae.pdf.

Urbanistički zavod (2015). Izmjena i dopuna Prostornog plana Republike Srpske do 2025. godine, Banja Luka: Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske.

Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja ("Službene novine Federacije BiH", 63/04).

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21 i 92/21).

Zakon o prostornom uređenju („Narodne novine Hercegbosanske županije“ 12/14).

Zakon o prostornom uređenju ("Narodne novine Županije zapadnohercegovačke" broj 7/24).

Zakon o prostornom uređenju („Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona", 4/04, 4/14).

Zakon o prostornom uređenju („Službene novine Kantona Sarajevo" 24/17, 1/18).

Zakon o prostornom uređenju („Službene novine Srednjobosanskog kantona" 11/14).

Zakon o prostornom uređenju i građenju (Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", 12/13, 3/16, 15/20, 10/22, 23/23, 23/24).

Zakon o prostornom uređenju i građenju Bosansko-podrinjskog kantona (Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona 15/09, 4/13, 16/13, 6/15, 7/17).

Zakon o prostornom uređenju i građenju Tuzlanskog kantona (Službene novine Tuzlanskog kantona, 6/11, 4/13, 15/13, 3/15, 2/16, 4/17, 22/22, 20/23).

Zakon o prostornom uređenju i građenju Zeničko-dobojskog kantona (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, 17/23).

Zakon o prostornom uređenju i građenju Županije Posavske („Narodne novine Županije Posavske", 06/16, 10/19).

Zakon o uređenju prostora i građenju („Službeni glasnik Republike Srpske", 40/2013, 2/2015, 106/2015, 3/2016, 104/2018, 84/2019).